

Az élelmiszer-biztonság újjászervezett ellenőrzési rendszere és aktuális feladatai

Dr. Süth Miklós

a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium szakállamtitára

Az élelmiszerbiztonsági ellenőrzés hatékonyságának növelése érdekében az Országgyűlés 2005-ben határozatot hozott arra vonatkozóan, hogy az élelmiszerbiztonsági ellenőrzés irányítása egy hatóság feladata legyen. A 2243/2006. (XII. 23.) Korm. határozat értelmében az egységes élelmiszerbiztonsági szervezetet a földművelési és vidékfejlesztési miniszter irányítja. A vonatkozó 138/2007. (VI. 18.) sz. Korm. rendelet szerint az élelmiszerbiztonsági szerv a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal központja, illetve területi szervei, amely kizárólagosan valamennyi élelmiszer-vállalkozás esetében ellenőrzi többek között

- az élelmiszerbiztonsági előírások betartását,
- a nyomon követhetőséget,
- az élelmiszerek élelmiszer-minőségi megfelelőségét, jelölését, csomagolását,
- elbírálja az élelmiszerek fogyaszthatóságát,
- az élelmiszerláncban az élelmiszerekkel rendeltetésszerűen érintkezésbe kerülő anyagok megfelelőségét,
- az élelmiszer-higiéniai megfelelőséget (kivétel: a vendéglátás ételkészítés szakasza),
- vizsgálja az állati eredetű melléktermékek és élelmiszer hulladékok kezelését és ártalmatlanítását,
- állatjárvány fennállása vagy annak gyanúja esetén az állategészségügyi-járványvédelmi előírások betartását,
- külön jogszabály alapján az oltalom alatt álló földrajzi árujelzőkkel jelzett, valamint a hagyományos különleges termékeket,
- az Európai Unió kívüli országból belépő élelmiszerek élelmiszerbiztonsági élelmiszerminőségi megfelelőségét.

Kidolgozás alatt áll továbbá egy egységes élelmiszerlánc-biztonsági törvény megalkotása is.

A közegészségügy szerepe és tevékenysége az élelmiszer-biztonság érdekében

Dr. Molnár Kornélia

Országos Tisztifőorvosi Hivatal helyettes országos tiszti-főorvosa

A közösségek már a korai időktől kezdve szabályokat alkottak az élelmiszerfogyasztással kapcsolatba hozható megbetegedések ellen. Ezek a szabályok mélyreható megfigyeléseken alapultak és nagyrészt valóban megvédték az embereket a romlott vagy fertőzött élelmiszerek fogyasztásával járó ártalmaktól.

A mai értelemben vett élelmiszerszabályozás kezdetei, a közegészség-tudomány kifejlődésével egy időben, a XIX. századra tehető. Hazánkban az első hatályos, élelmiszerekre is vonatkozó jogi szabályozásnak az 1876. évi XIV. törvény és az élelmiszer termelés feltételeit szabályozó első élelmiszer törvény volt.

Az élelmiszerekkel szemben támasztott és jogszabályban megfogalmazott követelmények védték a fogyasztók érdekeit, közvetve az egészségüket is, amikor felléptek a hamisításokkal, a romlott áruk felkínálásával szemben. Gondoskodás történt a közéletmezés állami ellenőrzéséről, vizsgálatáról is.

Elődeink megfogalmazásában közreadott javaslatok visszacsengenek az Unió élelmiszertörvényében is.

Az élelmiszer-biztonság alapján népegészségügyet érintő probléma ma is. Mert a biztonság igazolása a fogyasztók, az emberek egészségével vagy betegségével mérhető.

Az élelmiszer-biztonság kérdésében érintettek és érdekelték köre azonban bővült, illetve változott. Mai szintre jutott az élelmiszer-termelés, feldolgozás, a kereskedelem, sőt az ételkészítés is a tudományos-technikai fejlődés következményeként. Ma az élelmiszer-biztonságot nemzetközi szinten létező élelmiszerláncban kell megvalósítani.

Vitathatatlan, hogy a gazdasági érdek mást diktál, mint amit a fogyasztók egészsége megkíván. Az ellentmondást az élelmiszerszabályozás oldhatja fel. A szabályozás multidiszciplináris együttműködésben, konszenzusok alapján jön létre.

Az emberek által fogyasztott táplálék biztonságának humán vonatkozását ismerni, következőképpen helyesen megítélni azok tudják, akik a táplálék biológiai hasznosulásának ismeretével bírnak, akik a biztonság hiánya következtében fellépő egészségkárosodást értékelni képesek.

A Codex és a magyar élelmiszer törvény megfogalmazása érzékelteti, hogy a biztonságosnak elfogadott élelmiszer bizonyos körülmények között ártalmas is lehet.

Az Európai Unió a nem biztonságos élelmiszer fogalmát határozta meg. Megtiltotta továbbá a nem biztonságos élelmiszer forgalomba kerülését. Jogértelmezésben megerősítette, hogy a vonatkozó szabályoknak és határértékeknek megfelelő élelmiszer biztonságos.

Az élelmiszerek biztonságosságának megítélésénél azonban elvárja a kockázatelemzést. A rövid időn belül kialakuló, vagy a hosszú távú egészségártalom veszélyei mellett figyelemmel kell lenni a valószínűsíthető kumulatív hatásokra, a jövő generációt érintő, valamint az egyes érzékeny fogyasztói rétegeket érintő hatásokra is.

Milyen egészségi ártalmakkal kell számolni az élelmiszerfogyasztással, táplálkozással kapcsolatban?

Az élelmiszer eredetű heveny megbetegedések, élelmiszerfertőzések, -mérgezési események száma az utóbbi három évben igen alacsony volt, nem haladta meg a 200-at.

Tekintve a magyar demográfiai viszonyokat és a népesség egészségi állapotát, a fogyasztók jelentős hányada fokozottan érzékenynek tekinthető.

Az élelmiszerekben előfordulhatnak olyan jellegű, vagy olyan kis mennyiségben előforduló szennyeződések is, amelyek csak évek, évtizedek múlva vezetnek megbetegedéshez.

Ilyenek a rákkeltő molekulák, az endogén disrupterek, más szennyező anyagok.

Az ellenük való védekezést a hatékony ellenőrzési rendszerrel való ellenőrzés és a felelősök legszigorúbb szankciókkal való büntetése jelenti.

Az élelmiszerek összetétele is biztonsági kérdés.

A szervezet egészséges működéséhez a napi energiaszükséglet pótlásán kívül bizonyos mennyiségű tápanyag és tápanyagnak nem minősülő biológiailag aktív anyag bevitelére is szükség van.

Az élelmiszer-biztonsághoz kapcsolódik, hogy a fogyasztók számára rendelkezésre álljon elegendő, tápláló, jó minőségű és biztonságos élelmiszer, amivel az ember számára egészséges vegyes táplálkozást meg tudják valósítani.

A közegészségügy sok szállal és sokféle módon kapcsolódik az élelmiszerbiztonság témaköréhez. Jelenleg interdiszciplináris vitatéma az élelmiszer-biztonság egységes kezelésének kérdése. A szerteágazó és nagyon sok határterülettel érintkező probléma együttműködésben oldható meg.

A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság stratégiája, és az élelmiszerellenőrzésben betöltött szerepe

Wittich Tamás

a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság főigazgatója

Az elmúlt év a hazai fogyasztóvédelem területén alapvető változást hozott. A Kormány 2007-ben meghirdette a III. középtávú politikáját, és kidolgozta az arra épülő részletes cselekvési programot. Az Új Magyarország kormányprogram leszögezi, hogy az erős fogyasztóvédelem a jól működő gazdaság elengedhetetlen feltétele. Az erős fogyasztóvédelem nemcsak növeli a verseny tisztaságát, védi a fogyasztók egészségét, biztonságát, anyagi érdekeit, hanem csökkenti a kiszolgáltatottságot a piacon erőfölényben lévőkkel szemben. Az új Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság 2007. szeptember 1-i felállításával hatóságunk tevékenysége erőteljesebbé vált, az új szervezet hatékonyabban működik, amit a társadalmi megítélés és a média megnövekedett érdeklődése is igazol.

Ellenőrzéseinket azokra a termékcsoportokra koncentráljuk, amelyek közvetlen elfogyasztásukkal vagy használatukkal veszélyt jelentenek a fogyasztók egészségére, biztonságára, anyagi érdekeire, ezért ellenőrzési tevékenységünkben az élelmiszer kiemelt fontosságú. A fogyasztóvédelem élelmiszerellenőrző tevékenysége a termékek csomagolásának, jelölésének, származásának, minőségének, reklámozásának és a forgalmazás körülményeinek vizsgálatára terjed ki.

Az elmúlt évben fontos feladatnak tekintettük a társhatóságokkal való összehangolt ellenőrzéseket, melyek hatása össztársadalmilag egyértelműen kedvező megítélést kapott.

Az NFH az elmúlt évben az élelmiszerellenőrzés területén 16 országos, valamint 87 helyi kezdeményezésű ellenőrzést végzett. Megállapítható, hogy az előző éveknél is hatékonyabb volt a fogyasztóvédelmi tevékenység, 20.049 élelmiszerkereskedelmi, vendéglátóipari illetve közétkeztetési egység ellenőrzésére került sor, melynek eredményeképpen több mint 4 millió terméket ellenőriztünk.

A kifogásolási arány az ellenőrzött egységek tekintetében 65.%. Ez az arány az előző évekhez képest jelentős javulást nem mutat, ezért célunk, hogy a jövőben még nagyobb hangsúlyt fektessünk az ismételt és utóellenőrzésekre.

A következő időszak fontosságát hangsúlyozza, hogy várhatóan még ez évben hatályba lép az új fogyasztóvédelmi, az élelmiszerlánc, valamint a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvény.

A fogyasztóvédelmi törvény tervezete a fogyasztók érdekeit érintő ügyekben a nyilvánosságot a lehető legszélesebb körre terjeszti ki. A vállalkozások jogkövető magatartásra való ösztönzését így nagymértékben elősegítheti a hatóság döntéseinek nyilvánosságra hozatala. A tervezet ezért kibővíti a jogorvoslatra tekintet nélkül közzéteendő határozatok körét az üzlet ideiglenes bezárását elrendelő, valamint a termék forgalmazását megtiltó határozatokkal.

A fogyasztóvédelmi törvénytervezet korszerűsíti a bírságolás rendszerét is, melynek egységesítése érdekében a fogyasztóvédelmi hatóság által kiszabott különböző jellegű bírságok helyébe egységesen a fogyasztóvédelmi bírság lép.

A kormányzati szándékkal összhangban szigorításra kerülnek a gyermek és fiatalkorúak védelmét szolgáló tiltó rendelkezések, valamint egységes szabályozást nyer a panaszkezelés.

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvénytervezet alapján az eljáró hatóság (általánosan a fogyasztóvédelmi hatóság) termékspecifikumtól függetlenül valamennyi termék és szolgáltató típus esetén alkalmazhatja a törvény előírásait. E törvény értelmében az élelmiszer ellenőrzésben a fogyasztóvédelmi hatóság eljáró hatóságként lép fel, és hatáskörébe fog tartozni a megtévesztő kereskedelmi gyakorlat ellenőrzése, mely kiterjedhet a következőkre: pl. az élelmiszerek jelölése, az áru lényeges jellemzői, így különösen összetétele, mennyisége, származása, előállítási módja, reklámozása, az adott célra való alkalmassága, tesztelése, ellenőrzöttsége, az áruhoz tartozó panaszkezelés.

Az új jogszabályok életbe lépése után is fontosnak tartjuk a társhatóságokkal való együttműködést, mert a hatóságok közös célja nem lehet más, mint a fogyasztók biztonságának és anyagi érdekeinek védelme.

Élelmiszerbiztonság hazánkban és az Európai Unióban

Dr. Szeitzné Dr. Szabó Mária

a Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal főigazgatója

Az élelmiszerbiztonság annak biztosítása, hogy az élelmiszer nem okoz egészségi ártalmat, ha azt a szokásos módon készítik és fogyasztják el. Ez a látszólag magától értetődő, és egyszerű elvárás azonban bonyolult, sokszereplős és soklépcsős folyamat eredménye, és ebben a folyamatban minden lépésnek jelentősége van, minden hibának súlyos következményei lehetnek. A biztonságos élelmiszer piacra kerüléséhez megfelelő jogi szabályozás, gazdasági, jogi ösztönzők, kutatás, oktatás, felvilágosítás, felelős élelmiszervállalkozók, és a követelményeknek megfelelően kialakított és finanszírozott élelmiszerbiztonsági intézményrendszer szükséges.

A világ és az Európai Unió élelmiszerszabályozása egyetértett abban, hogy a fogyasztók egészségének védelme minden egyéb szempontot meg kell előzzön, és ebből következően minden élelmiszerbiztonsági intézkedésnek, beleértve a jogalkotást is, egészségügyi kockázatbecslésen kell alapulnia. A kormányzati döntésekhez ez képezheti a szilárd bázist annak tudatában is, hogy a kockázatkezelést végzőknek egyéb szempontokat (fogyasztói elvárások, gazdasági kihatások, politikai vonatkozások, etikai szempontok stb.) is figyelembe kell, illetve lehet venni.

A kockázatbecslést és a kockázatkezelést intézményi szinten is el kell választani, és a kockázatbecslés függetlenségét biztosítani kell annak érdekében, hogy politikai, gazdasági, szervezeti, kommunikációs elvárások ne torzíthassák a pártatlan véleményalkotást. Ennek az elvnek megfelelően alakította ki az Európai Unió saját élelmiszerbiztonsági intézményrendszerét, és döntött a független Európai Élelmiszerbiztonsági Hivatal létrehozásáról. Az Európai Élelmiszerbiztonsági Hivatalnak nincs saját jogán hatósági jogköre, azonban a döntéshozatalban jelentős szerepet játszik, mivel az Unió jogalkotásához, döntéseihez, engedélyeihez az EFSA szolgáltatja a szakvéleményeket. Önálló kommunikációhoz is joga van, az átláthatóság és a nyilvánosság bevonása kötelessége, így szakmai

véleményét széles körben megismerteti. Az élelmiszervállalkozók is szembesülhetnek tevékenységével, különböző engedélyezési kérelmeikkel (pl. GMO, új élelmiszerek, táplálkozási állítások) kapcsolatban.

A Magyar Élelmiszerbiztonsági Hivatal 2003-ban jött létre, részben az EFSA feladatainak megfelelő nemzeti jogkörrel, részben ezen túlmenően az akkor még inkább szétszabdalt, átfedésekkel terhelt hatósági élelmiszer-és takarmányellenőrzési rendszer koordinátoraként. Hatósági jogköre nincs, nem ellenőriz, nem tartoznak hozzá laboratóriumok. Tekintettel példátlanul alacsony létszámára is, feladatát csak más intézményekre, szakemberekre építve tudja végezni. A hatósági intézményrendszerben bekövetkezett átalakítások (melynek következtében egyre több feladat összpontosul az FVM intézmények kezében) nem tette feleslegessé a MÉBIH koordináló tevékenységét, hiszen a feladatok, ha megváltozott arányokban is, de továbbra is három minisztériumhoz tartoznak. Ugyanakkor egyre erőteljesebb igény van a nemzetközi kapcsolattartásra. Ahogy az EFSA létszáma, feladatai, az EFSA irányába teljesítendő adatszolgáltatási kötelezettségek nőnek, úgy egyre nagyobb energiát követel a MÉBIHtől ezen feladatok elvégzése, valamint a tudományos szakbizottságok munkájának segítése. A MÉBIH az EFSA Focal Point-ja, Európai Unió Gyors Veszély Jelző rendszerének (RASFF) hazai központja, valamint az Egészségügyi Világszervezet (WHO) globális élelmiszer-riasztási rendszerének magyarországi kontakt pontja.

A jelenlegi élelmiszerlánc biztonsági törvénytervezet továbbra is megfogalmazza az igényt egy élelmiszerbiztonsági tudományos szerv működtetésére, mely megfelel a MÉBIH tevékenységének. A MÉBIH jelenlegi létszámával is megpróbál magas szinten eleget tenni az elvárásoknak, azonban pozitív irányú létszámkorrekció esetén sokkal hatékonyabb eszköze lenne a kormánzatnak, és jobban segíthetné az élelmiszervállalkozók tevékenységét is.